

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 31.3.2005

Číslo: Ročník 15 (2005), Číslo 1

Sekce: Naše téma

Název článku: Informační výchova uživatelů prostřednictvím www stránek knihoven

Autor: Lenka Málková

Zdroj: <http://unas.svkhk.cz/clanek.asp?id=510>

Informační výchova uživatelů prostřednictvím www stránek knihoven

Lenka Málková

Podíváme-li se na poskytované služby a zdroje informací, které měly knihovny k dispozici před deseti lety, nutně dojdeme k závěru, že tehdejší knihovny se od těch současných diametrálně odlišují. Samozřejmě, že některé služby, jako jsou absenční výpůjčky knih, zůstaly zachovány, ovšem způsob jejich poskytování je jiný. Knihovníci, kteří chtějí udržet krok s prudkým rozvojem informačních technologií, se museli a musejí stále učit. Bylo by asi příliš optimistické domnívat se, že všichni knihovníci dosáhli takové profesní úrovně, aby dokázali efektivně využívat nabízené možnosti pro dobro svých čtenářů. A což teprve čtenáři a uživatelé! Řeknete si, že stačí, když umí knihovník a čtenáři je schopeni poradit. Nedávná anketa na www stránkách Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové nás přesvědčila o opaku. Na otázku, zda při hledání a využívání informací preferují pomoc knihovníka, samostatnou práci či spolupráci s kolegou, odpověděli respondenti takto: 62 hlasů, tj. 27 %, bylo pro pomoc knihovníka, 167 hlasů, tj. 72 %, pro samostatnou práci a jen 3 hlasy, tj. 1 %, pro spolupráci s kolegou. Zdá se tedy, že uživatelé naší knihovny chtějí být při práci s informacemi samostatní a soběstační. Způsobů, jak dosáhnout nezávislosti na personálu knihovny při hledání informací, je několik. Jednomu z nich, informačnímu vzdělávání prostřednictvím www stránek knihoven, se budu v následujícím textu věnovat.

Situace v oblasti kurzů informační výchovy na webech českých knihoven je poměrně přehledná, neboť takových aktivit není mnoho a jsou soustředěny především v univerzitních knihovnách. Nejpropracovanější a nejčastěji prezentované jsou kurzy na webu Ústřední knihovny Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava (<http://knihovna.vsb.cz/kursy/index.html>) a knihoven ČVÚT (<http://platan.vc.cvut.cz/vychova/infvychova.htm>), ale existují i další, např. na webu 3. LF UK (<http://wsvi.lf3.cuni.cz/vyuka.html>) nebo Univerzity Pardubice (<http://www.upce.cz/knihovna/knihovna-infvzdel>).

Kurs na webu Ústřední knihovny Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava se nazývá Jak pracovat s informacemi a je tvořen čtyřmi kapitolami: Obecné základy práce s informacemi, Jak pracovat s webovými vyhledávacími službami, Jak zpracovávat bibliografické citace, Jak vyhledávat v bázích dat v rozhraní Dialog Easy. Kurz nazvaný Informační výchova na webu knihoven ČVÚT je koncipován jako třístupňový podle míry obtížnosti. O obou kurzech se dá říci, že jsou velmi kvalitní, ale úroveň i hloubka výkladu odpovídá pokročilým potřebám a schopnostem vysokoškolských studentů. I mnozí knihovníci by zde našli dosti zevrubné poučení, zvláště pokud knihovnictví nestudovali.

Na webech krajských (dříve často vědeckých), městských a obecních knihoven jsem podobné kurzy neobjevila.

Poněkud jiná je situace v zahraničí. U univerzitních knihoven je informační vzdělávání na webu pravidlem. Co je však pozoruhodné, informační výchově se na svých webových stránkách zhusta věnují i knihovny neuniverzitní, veřejné. Jejich on-line kurzy jsou však přizpůsobeny

předpokládané úrovni uživatelů. Nechybí zde zpravidla základy práce s počítačem, ovládání myši, seznámení s klávesnicí počítače. Dalšími frekventovanými tématy jsou prohlédávání www stránek a práce s e-mailem. Nezapomíná se ani na hodnocení kvality informací na www stránkách a netiketě, tj. pravidla, zvyklosti a normy chování při používání počítačové sítě.

Ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové jsme se rozhodli vyjít uživatelům vstříc. Byl koncipován kurz s názvem Průvodce knihovnou a informacemi, jehož cílem je pomoci uživatelům orientovat se v knihovně, jejích službách a v možnostech vyhledávání a využívání informací obecně. Kurz bude postupně po dokončení jednotlivých modulů vystaven na webových stránkách knihovny (<http://www.svkhk.cz>). Kurz je určen běžnému uživateli, který se chce naučit efektivně využívat všech služeb knihovny. Při psaní textů byl kladen důraz na jednoduchost a srozumitelnost tak, aby jim pokud možno porozuměl každý návštěvník bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání, věk či profesi. Kurz je rozvržen do 6 modulů.

První modul přináší základní znalosti a dovednosti. Uživatelé se dozvědí, jak získat přístup ke zdrojům knihovny a které služby knihovny jsou dostupné on-line. Dále je uveden přehled zdrojů, které jsou v knihovně k dispozici, jejich charakteristiky a postupy, jak je získat. Náznový plán budov pomůže získat přehled, v které budově a v kterém místě jsou jednotlivé služby poskytovány.

Vše potřebné o výpůjčkách včetně MVS, o rezervaci dokumentů a o rešerších je obsaženo ve druhém modulu.

Třetí modul je věnován vyhledávání v katalozích knihovny, struktuře záznamů a dostupnosti dokumentů.

Ve čtvrtém modulu je objasněno, co jsou databáze, ke kterým databázím je prostřednictvím knihovny přístup a základní pravidla pro vyhledávání v nich.

Pátý modul se zaměřuje především na vyhledávání na internetu, ale pozornost je věnována i hodnocení kvality informací z volně přístupných internetových zdrojů.

Šestý modul se pokouší odpovědět na otázky spojené s citováním dokumentů včetně příkladů. Absolvováním kurzu získají uživatelé základní znalosti a dovednosti, které potřebují k účelnému využívání všeho, co knihovna nabízí. Budou schopni orientovat se v poměrně složitém světě informací. Získají informační gramotnost, která jim pomůže využívat pro studijní, profesní či zájmové aktivity všechny dostupné informační zdroje a kriticky posoudit jejich úroveň. Výhodou on-line kurzu je možnost studovat vlastním tempem bez fyzických a časových omezení.

Při přípravě kurzu jsme si uvědomili, že návštěvníkům našich webových stránek je potřeba poskytnout alespoň první pomoc ve formě odpovědí na často kladené dotazy (FAQ). Toto je praktický instrument zvláště pro ty, kteří využívají služeb knihovny nárazově a nemají čas ani potřebu zevrubně studovat informace na webových stránkách. Na adrese <http://www.svkhk.cz/faq.asp> je zodpovězeno 22 otázek, se kterými se čtenáři nejčastěji obracejí na pracovníky jednotlivých oddělení. Dalším pomocníkem je odkaz Ptejte se knihovny <http://www.svkhk.cz/navrhy.asp> . Kvalifikovaný personál knihovny je schopen obratem odpovědět na většinu dotazů nebo nabídnout jiné řešení, např. vypracování rešerše.

Nedávno byl představen portál o českých knihovnách <http://www.knihovny.cz> . Záměrem portálu je informovat širokou veřejnost o knihovnách, jejich službách a možnostech, které knihovny nabízejí pro kteréhokoliv obyvatele ČR. Klade si za cíl zajistit přístup k informačním zdrojům a službám knihoven v České republice a výběrově i v zahraničí, zajistit informace o dostupnosti a podmínkách poskytování služeb knihoven v České republice, zvýšit využívání informačních zdrojů a služeb knihoven, poskytnout informace o organizaci systému knihoven v České republice a propagovat činnost knihoven, zvýšit informační gramotnost obyvatel, tj. schopnost a dovednost veřejnosti využívat informační zdroje a služby nabízené knihovnami.

Cíle portálu knihovny.cz jsou velmi podobné cílům námi připravovaného Průvodce knihovnou a informacemi. Je to velmi kvalitní kurz informační výchovy, který přináší zájemcům všestranné poučení o současném knihovnictví. Nevýhodou je však jeho všeobecnost, snaha postihnout situaci v českých knihovnách celkově, což není vzhledem k jejich různé úrovni, rozmanitosti a odlišnosti dost dobře možné. Uživatelé většinou využívají služeb jedné, maximálně několika konkrétních knihoven, a potřebují tedy informace šité na míru té které knihovně.

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz
· knihovna@svkhk.cz · studovna@svkhk.cz · <http://www.svkhk.cz>